

jancsibohóc-törmelék, / amputált végtagjai egy zöld / műanyag krokodilusmadárnak”), ebben a kötetben mégis tehetetlenként jelentkeznek, nagyjából úgy, mintha a Süsü valamelyik epizódjában ötpercenként felcsendülne Mozart Rekviemje. És bár a szerzői szándék (már amennyire rekonstruálható) a címből következtetve feltehetően valamilyen groteszk komplexitás (= grotex?) megteremtése lehetett, ez esetben az ellentétes megközelítések nem kiegészítettek, hanem sokkal inkább csonkolták egymást, ezért fordulhat elő, hogy akár felnőtt, akár infantilis nézőpontból olvassuk a kötetet, mindkét esetben zavaróan soknak, túlmeretezettnek, elhibázott kompozíciójának érezzük a válogatást (és elrendezést), ugyanis dacára számos (korábban részletezett) erényének; minél inkább tetszik valakinek a Grotex, önnön félresiklott grotexitásából fakadóan egyszersmind annál kevésbé is. (Barlang Kitadó)

NYERGES GÁBOR ÁDÁM

SZÍNHÁZ

Made in

„Kaukázusi krétakör – Tatabánya”

„Téged pedig halálra ítélünk.

Bocs, tévedtem: De tévedni emberi dolog.
Felmentünk. Vagy ítéljük inkább halálra?
Mindegy. Válassz.”

(BERTOLT BRECHT: A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR
FORD.: UNGÁR JÚLIA)

A Kaukázusi krétakör című darab 1945-ben készült el, a *Kaukázusi krétakör – Tatabánya* című előadás 2009-ben. A produkció helyszíne ezúttal beemelődött egyenesen a címbe, s ez – más asszociációk mellett – fölidézi a konzumtársadalom mindmáig kultikus aktusát, a gyártás helyszínét felfedő szent árucímke (*made in stb.*) vásárlás előtti fölkutatást és áttanulmányozását. (Alkalmassint némi nosztalgiaival gondolva azokra az időkre, amikor ezeken a címkéken a prózai *made in EU* helyett dédelgetett vágyképeket keltő európai országnevek szerepeltek.) Nem csupán a színpadon játszódó történet helyszíne válik egyértelművé tehát, a cím egyben utalás az alkotói gondolkodásmód mikéntjére is. Az újjáépített Jászai Mari Színház Bertolt Brecht – programadó – darabjával nyitotta meg a kapuit a szeptember végi nyáridőben.

Brecht, miután elszégyellte magát, hogy a háború előestéjén papírra vetett *Arturo Ui...*-ban Hitler fölemelkedését föltartóztathatónak jósolta, a háború végén a kolhozrendszer némileg bíráló keretjétékkel írt meg egy ókori, eredendően kínai történetet. Arról a szolgáloról, aki a régi Grúziában élete kockáztatásával megmenti és gondjaiba veszi az elűzött kormányzóék elhagyott kicsinyét, hogy végül a nagy embertelenségben egy emberséges bíró

végleg neki ítélje a gyermeket. Tatabányán a brechti keret nélkül játsszák a történetet. Játshatnák azzal is, de ha azzal játszanák, hosszabb lenne.

„Szakértő Meddig tart a történet, Arkadij? Még ma este vissza kell érnem Tifliszbe.

Énekes (egykedvűen) Tulajdonképpen ez két történet. Néhány óráig eltart.

Szakértő (nagyon bizalmasan) Nem fognátok rövidebbre?

Énekes Nem.”

(FORD.: EÖRSI ISTVÁN)

Novák Eszter ennél elnézőbb volt a nézővel...

Brecht divat. Jó divat, teszem hozzá, hiszen kitűnően lehet korunkról mesélni vele. A tatabányai bemutatót rendező Nováké mellett Zsótér Sándoré az a brechti vonulat, amely immár emblematikusan köthető az alkotója nevéhez. Zsótéré látványban elrugaskodottabb – mint általában a zsótérok –, gondolatiságban a hidegfejű Brechtet mutatja, miközben a belülről izzó érzelmek jó esetben elsöprő intenzitással fokozzák föl a történetet. Nováké tárgyesebb, ugyanakkor emocionálisabb, Brecht tézisei helyett hús-vér szereplők korbácsolnak föl csapongó kedvvel szemérmes érzelmeket. Mindkét formának megvannak a maga előnyei. Előbbi a látvány fölcicomázott modernségével a végtelenségig lecsupaszt. Utóbbi Brecht halhatatlan tézismodernségét tölti meg élettel. Novák Eszter ezúttal *Ungár Júlia* – Zsótér Sándor állandó munkatársa – brechti szikárságú fordítását választotta.

A tatabányai, stilizált díszlet nem szünő polgárháborút sejtet, az éppen aktuális hatalom összeomlásának a pillanatában nagy robajjal óriási kódarabok zuhannak a színre. Nyilván hajszálpontosan kiszámítva – érzetre mégis a játékos testi épségét veszélyeztetve. A díszlet és jelmeztervező Zeke Edit ezzel eléri, amit akar. A hátunkon végigborsózó veszélyérzettel egy pillanatra a valóságba ránt minket. A darabbéli „énekesek” – *Margitai Ági*, *Horváth Virgil* – csikorgó indulattal mesélik a tatabányai történetet, a zene csikorogva sikong a tatabá-

nyai díszletben, nem mindig kellemes, de mint ha nyögdecselelő világunk része lenne.

A színészek néha lejönnek a színpadról a nézőtérre, letelepszene a fal mellett lévő emelvényeken, nem csak szerepből, kicsit civilből is ülnek ott, mintegy közösséget vállalva a nézővel. Megnyerő gesztus. A szereplőgárda régi-új tagjainak nagy része a kaposvári fénykort idéző rongyokban (a nép), a kiváltságosok világító neonszínekkel szegélyezve. (Nehogy már eltévesszük őket.) Modern és klasszikus keveredik itt, hagyomány és újító szándék egyesül és válik szét a tatabányai térben és időben.

Tóth Ildikó belső érzelmi viharokról mesélő, megejtő visszafogottsága kifinomult, már-már intellektuális alakká formálja a nemes egyszerűséggel Grusénak nevezett grúz cselédleányt. (Beszédes elütés.) Sápadt törekvése jól ellenpontozza erkölcsi erélyét, kedves alakot vonva a lány lelki szépsége köré. Ezúttal talán mégis szerencsésebb lett volna, ha a figura szépségét egyszerűbb eszközökkel, egy tömbből formálja meg. Ahogyan *Széles Lászlónak* sikerül egy tömbből megteremteni a falusi írnból bíróné választott, bolondos kedvvel italozó, lázadásra hajlamos, ugyanakkor a világot bírónéként is őszinte egyszerűséggel szemlélő Acdak férfiként is vonzó, kópémósolyú figuráját. A mindent eldöntő nagyjelenetben jobban illelt volna egymáshoz. Széles Acdakja alkalmassint egy ülökád formájú barna ülökében lóg lefelé a zsinórpadlásról, a – bíróné – hatalom fenőbbségessége mellett a gyarlóságokkal terhes emberi pitiánerségét is belefoglalva a szerepbe.

A többiek ki-be ugrálnak figurából figurába. *Kis Diána Magdolna* pikírt kormányzónéja gondatlan anyából bösz anyós lesz, *Egyed Attila* a végletekig karikírozott Hájás hercegből vidéki gazda és egyebek, még *Chován Gábor* sem maradhat meg a szimpatikus hősszerelmes, Szimon Csacsava alakjában, kap más feladatot is. Látnivalóan kellő figyelem irányul a történet minden közreműködőjére – elszánt szorgalommal lavíroznak a szerepek között.

A *Kaukázusi krétakör – Tatabánya* című előadásban nincs krétakör. Csak kör van. Hulahopp karikából. A hozzá tapadó jelentéstartal-

Foto: Jászai Mari Színház

makat figyelembe véve, lejárt tárgynak tűnik. Közepébe állítva a gyermek. Felnőtt nagynak mutatva. Őt kéne magához rángatni Grusénak vagy az igazi anyjának. Lehetne fejtegetni, hogy miért pont hulahopp. Nekem nem jut semmi eszembe. Kör – kör. Megvan a maga igazsága.

Mindenesetre jó látni, hogy a történetmesélés örömét a színház átépítése idején sem felejtette el a társulat. Csak kicsit görcsösebb lett. Oldódnak majd.

KÁLLAI KATALIN